

Kernboodschap nationale parken (voor bestuurders)

Versie 13 januari 2026

Nationale parken zijn bij uitstek gebieden waar bezoekers natuur en landschap kunnen beleven, zonder dat kwetsbare natuur benadeeld wordt. Er zijn 21 nationale parken in Nederland. De verschillen tussen de gebieden zijn groot omdat het unieke voorbeelden zijn van karakteristieke landschapstypen in Nederland, met verschillen in o.a. ontstaansgeschiedenis, omvang, sociaal-culturele aspecten, de wijze van organiseren en ambities. Kortom, het zijn 21 unieke nationale parken die samen de Nederlandse Deltanatuur vertegenwoordigen.

De organisaties van de parken maken deel uit van een landelijk netwerk en worden ondersteund door het Nationale Parken Bureau (NPB) dat parken helpt met kennisuitwisseling, samenwerking tussen parken en het stimuleren van de inhoudelijke verbinding tussen overheden, parken en partners op actuele thema's. Sommige parken zetten het 'label' nationaal park in als vliegwiel voor ontwikkelingen in en in de omgeving van het park. Het label kan ook voor verbinding zorgen tussen de bewoners, ondernemers en natuurbeheerders in het gebied. Ook kan het label zorgen voor een (regionale) promotie van het gebied.

De organisaties van de parken richten zich, in hun ontwikkeling naar robuuste kwalitatief hoogstaande natuur- en landschapsgebieden, vooral op;

- het beschermen van natuur en landschap. Ze zijn daarbij niet verantwoordelijk voor natuurbeheertaken, de provincies geven daartoe opdrachten aan TBO's;
- het duurzaam in stand houden van het gebied;
- realiseren van (regionale) samenwerking met o.a. boerenorganisaties, recreatieondernemers, terreinbeherende organisaties, waterschappen, gemeenten en provincies;
- zien wat er nodig is voor een duurzame toekomst; en
- het creëren van kansen om bij te dragen aan maatschappelijke opgaven.

Aanwijzing van de parken gebeurt door de Minister van LNVN, op voordracht van de betreffende provincie. Het verschil met een Natuurgebied zonder status van nationaal park (zoals Natura 2000-gebieden) is dat de focus ligt op de bescherming van bedreigde planten- en diersoorten en hun leefomgeving en dat deze gebieden geen ondersteuning krijgen van een landelijk netwerk en het NPB. Toekenning van het label nationaal park leidt niet tot een extra beschermingsregime. Ofwel: de regelgeving binnen en buiten het park is exact hetzelfde. De bescherming van de natuurgebieden in het park vloeit voort uit de wettelijke eisen uit de Omgevingswet (Art.3.68 BKL).

Het ministerie van LNVN verstrekt financiële ondersteuning aan de nationale parken en financiert het NPB, dat wordt gehost door Staatsbosbeheer. Ook de meeste provincies leveren een financiële bijdrage aan de parken. Daarnaast zorgen parken voor aanvullende financiering van regionale partners.

Q&A Nationale Parken

Versie 24 november 2025

In het OGON van 9 juli 25 is geconstateerd dat ‘het verhaal’ nog niet goed op orde is, en dat één van de strategische vraagstukken is de verbreding en inbedding nationale parken in aanpalend beleid, en hoe maken we beter zichtbaar wat nationale parken kunnen bereiken.

In dit overzicht zijn een aantal Q/A's opgenomen waaruit we de kernboodschap(pen) kunnen formuleren. Bij de beantwoording is gefocust op essentie, niet op compleetheid. Dit focust op landelijk niveau.

1. Wat is en wat doet een nationaal park?

Even ter toelichting voor nu: heb denklijn gevolgd: a) missie (voor wie), b) identiteit (wie), c) waarden/overtuiging (waarom), d) vaardigheden (hoe), e) gedrag (wat) en f) omgeving (waar, wanneer, met wie). Voor mij is dit een hulpmiddel om onderscheid aan te brengen.

a) De organisatie van een nationaal park richt zich vooral op het beschermen van natuur en landschap en het duurzaam in stand houden van het gebied.

Nationale parken zijn bij uitstek gebieden waar bezoekers natuur en landschap kunnen beleven, zonder dat schade wordt toegebracht aan de kwetsbare natuur.

b) Aanwijzing¹ gebeurt door de Minister van LNVN, op voordracht van de betreffende provincie. ‘

Een gebied dat is aangewezen als nationaal park voldoet aan de internationale criteria van de IUCN².

c) In de nationale parken kun je de kracht en de waarde van de natuur ervaren: ze activeren (versterken), verbinden (samenwerken) en inspireren om bij te dragen aan een leefbare en duurzame toekomst.

d) De organisatie van een nationaal park heeft kennis van het gebied, zoals de ontstaansgeschiedenis, van kennisoverdracht aan publiek, ziet wat er nodig is voor een duurzame toekomst en weet mensen en organisaties aan zich te binden.

e) De organisaties van de nationale parken werken met o.a. boerenorganisaties, recreatieondernemers, terreinbeherende organisaties, waterschappen, gemeenten en provincies samen in een lokaal/regionaal netwerk aan de doelen van het Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030.

f) Er zijn 21 nationale parken in Nederland. De verschillen tussen de gebieden zijn groot omdat het unieke voorbeelden zijn van karakteristieke landschapstypen in Nederland, met verschillen in o.a. ontstaansgeschiedenis, omvang, sociaal-culturele aspecten, de wijze van organiseren en ambities. Kortom, het zijn 21 unieke nationale parken, die onderdeel zijn van een landelijk stelsel en samen de Nederlandse Deltanatuur vertegenwoordigen.

De organisaties van parken maken deel uit van een landelijk netwerk dat de parken ondersteunt in hun ontwikkeling naar robuuste kwalitatief hoogstaande natuur- en landschapsgebieden.

¹ Uitzondering hierop zijn De Veluwezoom (1931) en De Hoge Veluwe (1935) die door Natuurmonumenten zijn benoemd.

² IUCN: International Union for Conservation of Nature and Natural resources dat zich bezighoudt met natuurbehoud en duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen. Er zijn 160 landen aangesloten.

2. Wat zijn de grootste misverstanden over nationale parken ?

a) Wat zijn parken wel

- Het zijn gebieden met unieke natuur- en landschapswaarden waar bezoekers welkom zijn en kennis kunnen maken met deze waarden.
- Het zijn organisaties die hun netwerk inzetten voor duurzame instandhouding van deze waarden.

b) Wat zijn parken niet

- Het zijn geen organisaties met bevoegdheden, maar netwerkorganisaties.
- Het zijn organisaties zonder natuurbeheertaken. Dat is geregeld via het decentrale stelsel – provincies, die geven opdracht aan terreinbeherende organisaties.

c) En wat is verder nog van belang?

- Toekenning van het label nationaal park leidt niet tot een extra beschermingsregime. Ofwel: de regelgeving binnen en buiten het park is exact hetzelfde. De bescherming van de natuurgebieden in het park vloeit voort uit de wettelijke eisen uit de Omgevingswet (Art.3.68 BKL).
- Geen enkel park is hetzelfde. De verschillen tussen de 21 nationale parken zijn groot. Denk aan landschapstypen, flora en fauna, regionale (ontstaans)geschiedenis, cultuur. Het grootste park is Van Gogh Nationaal Park met ruim 49.000 ha, Oosterschelde is 37.000 ha (water) en de Grote Peel is 1.340 ha. Ook de organisaties verschillen; in aantal fte's, in beschikbaar budget, kennis en vaardigheden (check op overlap met tekst onder antwoord 1).
- Tot slot heeft elke provincie haar eigen provinciaal beleid dat zijn weerslag heeft op de kansen en uitdagingen van de organisatie van een nationaal park.

3. Wat is de meerwaarde van nationale parken in Nederland en voor welke partijen / doelgroepen?

De organisatie van een park

- a) werkt vanuit de ontstaanswijze, identiteit en kennis van het gebied aan een duurzame toekomst van het gebied,
- b) samen met lokale en regionale partners in het netwerk,
- c) aan de bescherming van waarden van natuur en landschap en creëert kansen bij te dragen aan maatschappelijke opgaven (zoals het verkennen van mogelijkheden voor economische ontwikkeling en ondernemerschap in de regio);
- d) agendeert als verbindende schakel, met kennis van het gebied, relevante thema's in beleid van anderen (denk aan provincies en waterschappen) en organiseert natuurbeleving en ontvangst van bezoekers
- e) richt zich op zowel het als nationaal park begrensde gebied als op de directe omgeving daarvan.

Samenwerking en ondersteuning op landelijk niveau

- Ook op landelijk niveau zijn de nationale parken georganiseerd. Voorbeelden zijn het Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP) en het landelijk netwerk van parken, maatschappelijke partners en overheden (het Partneroverleg). Dit landelijk collectief heeft in april van dit jaar het Manifest Nationale Parken ondertekend, waarin de verschillende partijen de samenwerking aan een mooier en toekomstbestendiger Nederland hebben afgesproken.
- Financieel worden de organisaties van de parken ondersteund door het Ministerie van LNV en de meeste provincies voor het realiseren van doelen van het beleidsprogramma nationale parken. Voor de coördinatie van educatie en communicatie in de parken stelt het Ministerie van LNV geld beschikbaar aan het Instituut voor Natuur- en milieueducatie (IVN), om in samenwerking/afstemming met de parken concrete activiteiten te coördineren. De meeste provincies vullen de landelijke middelen aan.
- Tot slot worden de nationale parken landelijk ondersteund door het Nationale Parken Bureau (NPB) dat parken helpt met kennisuitwisseling, samenwerking tussen parken en het stimuleren van de inhoudelijke verbinding tussen overheden, parken en partners op actuele thema's. Ook de eenduidige uitstraling wordt opgepakt. Dit moet de landelijke bekendheid van nationale parken vergroten. De komende jaren wil het NPB meer accent leggen op natuurinclusieve samenwerking, het benutten van de nationale parken als proeftuinen en het aanboren van aanvullende financieringsmogelijkheden.

Verskil met een Natuurgebied zonder status van nationaal park

Voor natuurgebieden zonder status van nationaal park (zoals Natura 2000-gebieden) is de focus gericht op de bescherming van bedreigde planten- en diersoorten en hun leefomgeving. Ondersteuning op brede maatschappelijke thema's blijft achterwege.

4. Waar komt het label Nationaal Park vandaan en wat houdt het in?

- a) Een gebied dat is aangewezen als nationaal park voldoet aan de internationale criteria van de IUCN, zoals neergelegd in een internationale richtlijn voor verschillende categorieën beschermde gebieden.
- b) Nederland heeft er voor gekozen de criteria waar de Nederlandse nationale parken aan moeten voldoen, te baseren op criteria voor gebieden met een hoofdfunctie natuur, waarbij recreatief medegebruik mogelijk is zolang het geen schade berokkent aan natuur en landschap.
- c) Belangrijkste vereisten aan Nationale Parken in de Omgevingswet zijn:
 - aaneengesloten gebieden met een natuurkern van tenminste 1.000 hectare bestaande uit Natura 2000-gebied en/of Natuurnetwerk Nederland (NNN);
 - voor het totale gebied van het park geldt dat het voor meer dan 50% uit natuur bestaat (zoals Natura 2000-gebieden of gebieden onderdeel van het NNN dan wel in omgevingsplannen vastgelegde provinciale of gemeentelijke natuur);
 - de gebieden vertegenwoordigen unieke natuur- en landschapswaarden.

5. Welke verantwoordelijkheden/instrumenten heeft een nationaal park?

- a) De organisatie van een nationaal park heeft geen bevoegdheden.
- b) Met de status van nationaal park kan een gebied in aanmerking komen voor financiële ondersteuning van Rijk en provincie voor de organisatie van de educatie en het bijdragen aan de doelen van het Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030.

- c) Ieder park wordt gevraagd informatie aan te leveren voor landelijke monitoring.

6. Wat zijn de doelen van de parken?

- a) De parkorganisatie kiest op basis van de lokale situatie, mogelijkheden en wensen de doelen van het landelijke beleidsprogramma waar het aan wil werken.
- b) De doelen van het gezamenlijke beleidsprogramma zijn:
- De natuur-, landschaps-, erfgoed- en ruimtelijke kwaliteiten van ieder nationaal park versterken – elk park vanuit de eigen gebiedsidentiteit.
 - Ieder nationaal park ontwikkelt naar robuustere natuur- en landschapsgebieden met stevige natuurkernen.
 - De unieke natuurbeleving van elk nationaal park versterken, in balans met de draagkracht van de natuur.
 - De samenleving steviger met de nationale parken verbinden.
 - De herkenbaarheid en eenheid van de gezamenlijke nationale parken in Nederland vergroten.

7. Welke kansen biedt een nationaal park voor verschillende doelgroepen?

Landbouw en recreatie

- Een van de projecten in het Manifest Nationale Parken is dat kansen worden verkend voor het verweven van
 - o van het aanbod van recreatieve voorzieningen,
 - o het verdienvermogen van het gebied, en
 - o het perspectief voor de landbouwbedrijven,
 - o in samenhang en in verbinding met de omgeving.
- Een ander voorbeeld van het Manifest is dat wordt gekeken naar mogelijkheden om de recreatie, het toerisme en de mobiliteit binnen en rondom de nationale parken te verduurzamen, om zo de draagkracht van de natuur te versterken.

Voorbeeldfunctie

- Nationale parken (met extra aandacht voor natuurkwaliteit) hebben vaak een katalysator-functie; een proeftuin om ondernemingen te ontwikkelen met meerwaarde voor landschap en biodiversiteit.
Met extra aandacht voor de kwaliteit van natuur en landschap in een gebied kun je verandering in denken, communicatie en gedrag creëren bij ondernemers.

8. Hoe komt het dat er in Nederland relatief veel nationale parken zijn (vergeleken met andere landen in Europa)?

- a) Dankzij de ligging in een delta op de overgang van land naar water kent Nederland een zeer grote variatie aan natuur en landschap op een relatief kleine oppervlakte. De natuurgebieden zijn, anders dan in veel andere landen, nauw verweven met de karakteristieke Nederlandse cultuurlandschappen, met kust-, rivier-, beek- en zeelandschappen, en met steden, dorpen en waterwerken. De parken bieden een inzicht in de ontstaansgeschiedenis van natuur en landschap in Nederland en de rol van de mens daarin.
- b) Er zijn in Europa circa 450 nationale parken (bron Wikipedia). Ze verschillen sterk in landschapstypen (zoals de Fjorden in Noorwegen), omvang, ecosysteem (uitgestrekte ongerepte natuur en grote biodiversiteit in Scandinavië naast de door mensen gecreëerde natuur en landschap in Nederland). Opvallend is dat de parken in Frankrijk i.h.a. groter zijn dan in andere Europese landen.

9. Wat leveren nationale parken op? Financieel en qua prestatie/product.

- a) Volgens een recent onderzoek van 'Ecorys' levert het label 'Nationaal Park' Nederland jaarlijks minstens 70 miljoen euro aan economische meerwaarde op.
- b) Naast de financiële voordelen draagt de status ook bij aan de werkgelegenheid, met een positieve impact van bijna 900 fulltime banen per jaar.

Natuur & biodiversiteit

10. Wat is de meerwaarde van een nationaal park voor natuur en biodiversiteit?

- a) De meerwaarde voor de natuur en biodiversiteit tov een gewoon natuurgebied zonder park-status is niet bekend, althans niet met cijfers te onderbouwen. De waarden van natuur en biodiversiteit in de nationale parken worden niet apart gemonitord/geregistreerd.
- b) De veronderstelling is dat door de samenwerking met en draagvlak in het regionale netwerk, de invloed van een park in de keuzes voor beleid en uitvoering groter is dan in geval van een regulier natuurgebied (zoals Natura 2000-gebied) omdat deze niet vertegenwoordigd is in een organisatie.

11. In hoeverre is landschap van belang?

De nationale parken maken deel uit van grote samenhangende gebieden die samen het verhaal van de Nederlandse natuur en het landschap vertellen. De diversiteit in de verschillende nationale parken biedt een topbeleving van natuur en landschap. Bij beleving van natuur speelt landschap een grote rol.

Beleid

12. Wat is het belang van nationale parken voor (landelijke/regionale) beleidsvraagstukken?

- a) Sommige parken zetten het 'label' nationaal park in als vliegwiel voor ontwikkelingen in en in de omgeving van het park.
- b) Het label kan ook voor verbinding zorgen tussen de bewoners, ondernemers en natuurbeheerders in het gebied.
- c) Ook kan het label zorgen voor een (regionale) promotie van het gebied. Het stelsel van nationale parken vertelt het verhaal van de natuur in Nederland, het is de nationale collectie.

13. Wie is verantwoordelijk voor de aanwijzing van nationale parken?

- a) Het label Nationaal Park kan worden uitgereikt op voordracht van de provincie.
- b) De minister van LNVN is verantwoordelijk voor de aanwijzing van een nationaal park en toetst de aanvraag aan de vereisten in de Omgevingswet (Art.3.68 BKL).

14. Waarom is er een Beleidsprogramma nationale parken 2024-2030?

Hiervoor zijn verschillende redenen:

- Het vorige programma is in 2022 geëindigd.
Uit een evaluatie (2022) van het parkenbeleid komt naar voren dat alle betrokkenen behoefte hadden aan een vervolg op dat programma, met meer duidelijkheid over de doelen en inrichting van het stelsel van nationale parken op de lange termijn.
- Nederland staat bovendien aan de vooravond van grote veranderingen in het landelijk gebied en parkorganisaties kunnen een belangrijke rol spelen in de gebiedsontwikkelingen in en rondom het nationaal park.
- Dit nieuwe beleidsprogramma geeft aan hoe parkorganisaties, provincies, Rijk en partners de komende jaren de ontwikkeling van nationale parken tot robuuste, kwalitatief hoogstaande natuur- en landschapsgebieden willen promoten.
Het beleidsprogramma legt de gezamenlijke ambities en doelen vast voor de toekomst van de nationale parken in Nederland en geeft de nieuwe koers aan voor alle nationale parken.

15. Met welk doel is er op 14 april 2025 een Manifest nationale parken ondertekend?

Het bekrachtigen van de samenwerking door betrokken landelijke partners (zoals ANWB, LTO, BoerenNatuur, HISWA-RECRON, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Federatie Particulier Grondbezit, LandschappenNL, IVN), de nationale parken, Rijk en Provincies.

16. Hoe is de landelijke financiering (Ministerie LVVN) voor nationale parken georganiseerd?

- De financiële ondersteuning van de nationale parken in 2025 en 2026 verloopt via een decentrale uitkering (DU) aan de provincies.
- Voor de jaren 2027-2030 wordt een nieuwe DU voorbereid.
- Daarnaast is er jaarlijks subsidie beschikbaar voor de coördinatie van educatie en communicatie door het IVN in de parken.
- Tot slot financiert het Ministerie LVVN het NPB, dat wordt gehost door Staatsbosbeheer.

17. Waarom levert het Rijk financiële ondersteuning aan de nationale parken

- Op basis van haar rol om parken aan te wijzen (en indien nodig de status ook in te trekken) is Ministerie LVVN stelselverantwoordelijk. Dat brengt financiële verantwoordelijkheid met zich mee, dat is vertaald in de rijksbegroting.
- Om de gezamenlijke doelen uit dit beleidsprogramma te realiseren is een stevige landelijke organisatie rond het stelsel van nationale parken nodig, met een gezamenlijke inzet en een duidelijke rol- en taakverdeling.
- Er moeten afspraken worden gemaakt over samenwerking, verantwoordelijkheden en betrokkenheid, rekening houdend met ieders belang.
- Het Rijk (ministerie van LVVN) en de provincies (via het IPO) zijn beleids- en financieel verantwoordelijk en daarmee de opdrachtgevers van het Beleidsprogramma Nationale Parken.
- Overigens leveren de meeste provincies ook hun financiële bijdragen aan de parken in hun provincie.

Netwerk

18. Wat zijn over het algemeen de samenwerkingspartners en wat is hun toegevoegde waarde in het netwerk (financieel, uitvoerend, lobby, etc.)?

- Rijk, provincies en diverse landelijke partners zoals LTO, Boerennatuur, ANWB, Hiswa Recron en terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Landschappen NL en IVN.
 - Iedere partner levert bijdragen vanuit eigen kennis, expertise en kunnen.
-